

Rozvojová spolupráca a jej vplyv na priebeh migrácie

Autorka: Dr. Ingrid Borárosová

Apríl 2020

TVÁRE MIGRÁCIE

Autorka: Dr. Ingrid Borárosová, výskumníčka v Bratislavskom inštitúte pre politickú analýzu
Grafické spracovanie: Michal Šandrej

Tento projekt je financovaný
z prostriedkov Európskej únie

Tento dokument vznikol za finančnej podpory Európskej únie. Za obsah tohto dokumentu zodpovedá výlučne Platforma rozvojových organizácií – Ambrela a za žiadnych okolností ho nemožno považovať za názor Európskej únie.

Dokument je publikovaný v rámci projektu „SDGs and Migration – Multipliers and Journalists Addressing Decision Makers and Citizens in the EU“, ktorý sa realizuje vďaka programu Európskej únie pre vzdelávanie a zvyšovanie povedomia (Development Education and Awareness Raising – DEAR).

Rozvojová spolupráca a jej vplyv na priebeh migrácie

Utečenecká kríza, ktorá nie je ani dnes uspokojivo riešená, prinútila mnohých vedúcich predstaviteľov a authority, aby sa začali zaoberať dopadmi, ktoré táto kríza prináša. S tým, aký postoj voči kríze zaujmú, priamo súvisí aj možný nárast alebo pokles neriadenej migrácie do Európy. Migrácia je stará ako ľudstvo samo. Pretrvávajúce konflikty, zmena podnebia, hlad, hospodárska kríza a politická nestabilita nútia migrovať značne veľké množstvo ľudí s cieľom hľadať útočisko, ochranu alebo príležitosť zlepšiť svoj život niekde inde.

Utečenecká kríza mala a stále má taký vplyv a dopad na európske štáty, že dokázala rozdeliť ideologicky a historicky zjednotenú Európsku úniu do dvoch táborov – promigračný a protimigračný. Prvý z táborov volá po solidarite s utečencami a predstavuje ho najmä nemecký prístup. Druhý tábor, ktorý čiastočne zastupujú vyšehradské krajiny, vykresľuje migrantov ako hrozbu pre kultúru, suverenitu, stabilitu a ekonomiku krajín. Napriek rozdielom v prístupoch sa oba tábory snažia odpovedať na niekoľko rovnakých otázok, napríklad, ako by sa dalo predchádzať takýmto krízam a ako zastaviť a riadiť príchod utečencov a migrantov do Európy. Krajiny, ktoré musia čeliť tejto kríze, sa s týmito otázkami vyrovnávajú a riešia ich rôznymi alebo odlišnými spôsobmi. Niektoré sú radikálnejšie ako iné. Existuje však jeden spoločný nástroj, ktorý sa často prehliada, a to humanitárna pomoc a rozvojová spolupráca.

Medzi rozvojom a migráciou

V roku 2015 čelila Európska únia obrovskej výzve, ktorá vzbudila viac obáv ako ktorýkoľvek z predchádzajúcich problémov. Odvtedy počet migrantov prekračujúcich hranice do Európskej únie po pevnine alebo po mori výrazne klesol. Môžeme však predpokladať, že to zanechalo jazvy na obraze Európskej únie ako na otvorenej, liberálnej a zjednotenej entite. Toto malo vplyv aj na vypracovanie budúcich plánov a preventívnych opatrení, ktoré navrhla a uviedla do činnosti nielen samotná Európska únia, ale aj jednotlivé národné štáty. Odvtedy bolo riešenie migračnej krízy odsúvané nabok kvôli problémom ako sú klimatická zmena, nacionalizmus, atď. Preukázalo sa to aj vo výsledkoch prieskumu uskutočneného Európskou radou pre zahraničné vzťahy a YouGOv, ktorý dokazuje, že migrácia už nie je hlavným záujmom a obavou voličov. To samozrejme neznamená, že by sa mala ignorovať panika, ktorá sa spustila a šírila s migračnou krízou po celej Európe (Siegel, 2019). Záujem autorít, orgánov, tvorcov politik a tiež záujem verejnosti sa posunul smerom k príčinám hromadného pohybu migrantov. To sa v podstate premieta do potreby vytvárať podmienky a podporu ľudí v ich domovských krajinách, tak, aby nemuseli migrovať do Európy.

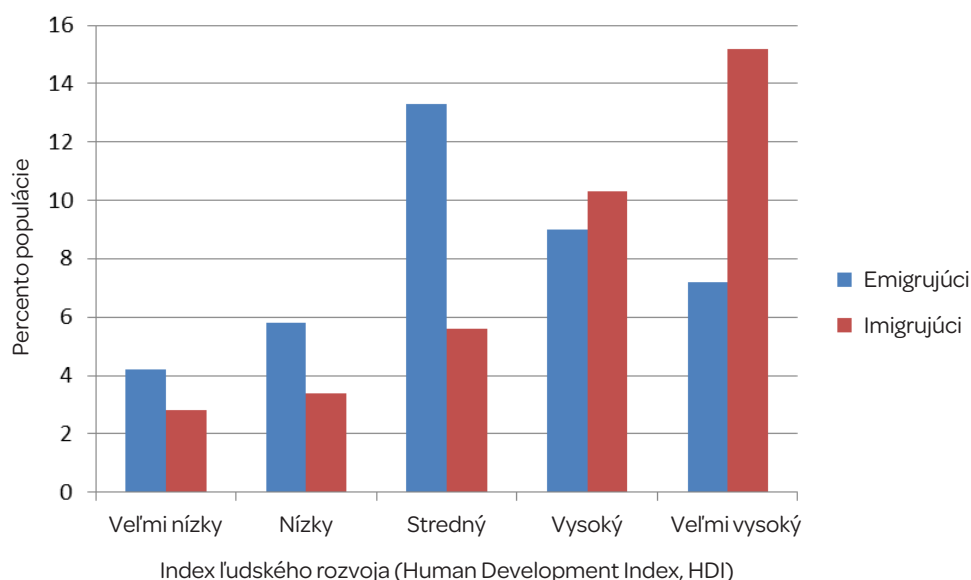
V dôsledku toho by sa členské štáty mali zapojiť do niečoho ako „Marshallov plán pre Afriku“. Od každého členského štátu by sa malo vyžadovať, aby venoval 10 percent objemu Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce na priame riešenie otázok migrácie a ich príčin. Súčasťou budúceho Viacročného finančného rámca EÚ je podpora venovaná „riešeniu základných príčin nepravideľnej migrácie a núteného vysídľovania“ a „podpore riadenia a správy migrácie vrátane ochrany utečencov a migračných práv“. Samozrejme, nie všetci sú naklonení tejto myšlienke a rovnako ako migračná kríza, aj tieto návrhy vyvolali veľa otázok a odmietnutí jednotlivými členskými štátmi (Lanati, Reiner, 2017). Myšlienka rozšíriť riadenie migrácie za hranice EÚ získala v roku 2016 jasné kontúry podpísaním dohody s Tureckom o iniciatívach technickej spolupráce a, napríklad, o tréningu líbyjských pohraničných stráží. V snahe znížiť množstvo dôvodov, ktoré viedli ľudí k tomu, aby priamo migrovali na pobrežie Európy, minulí európske vlády miliardy na rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc v tejto oblasti.

Myšlienka rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci bola intenzívne podporovaná a propagovaná politikmi aj širokou verejnosťou. Faktom však zostáva, že problematika migrácie do Európy je omnoho komplikovanejšia a nie je možné ju vyriešiť niekoľkými finančnými injekciami smerujúcimi do chudobných krajín. Politická správa, ktorú vypracovala Európska rada pre zahraničné vzťahy, stručne predstavuje niektoré z problémov tohto konceptu. Po prvé, ekonomická situácia sa dá vnímať ako hlavný vplyv, ktorý ženie migráciu. Po druhé, interakcia medzi bezpečnosťou hraníc a rozvojovou spoluprácou, nerozvojovou humanitárnou pomocou a remitenciami môže tiež pôsobiť proti dlhodobým cieľom rozvoja. Faktom je, že nie všetka migrácia je poháňaná zlou ekonomickou situáciou. Mnohí utečenci utekajú pred prenasledovaním, konfliktmi, z vojnových zón alebo pred inými hrozbami. Hraničné obmedzenia komplikujú mobilitu a sú v priamom rozpore so snahami o uľahčenie legálnej migrácie a stability, ktoré sú cieľmi Akčného plánu pre región Sahel na obdobie rokov 2015 – 2020. Humanitárna pomoc, ktorá je populárnejšia ako rozvojová spolupráca, sa zameriava skôr na uspokojenie základných potrieb než na dlhodobé udržateľné ciele. Remitencie môžu tvoriť aj viac ako 20 percent HDP v krajinách ako Komory, Gambia alebo Libéria, pričom majú sklon fungovať v rozpore s rozvojovými cieľmi alebo proti nim.

Finančná podpora

Pozrime sa bližšie na ekonomickú stránku problému. Extrémna chudoba sa už dlho považuje za hlavný hnací faktor migrácie. Na prvý pohľad môžeme s týmto tvrdením súhlasiť, pretože je veľmi prirodzené, že každý človek vyhľadáva lepší život a lepšiu životnú úroveň. Z toho vychádza hypotéza, že rozvojová spolupráca zvyšuje disponibilné príjmy a že vyššie príjmy zase znižujú emigráciu. S týmto tvrdením sa dá nesúhlasiť. Keď je pomoc rozdelená s cieľom zvýšiť domáce príjmy, narastá aj vysoká pravdepodobnosť, že sa zvýši migrácia. Viac ľudí si totiž bude môcť dovoliť použiť peniaze práve na tento účel. Toto sa zmení len vtedy, keď sa životná úroveň, mzdy a podmienky v domácich krajinách budú zhodovať s podmienkami, ktoré by boli ponúknuté jednotlivcovi pracujúcemu v zahraničí.

GRAF 1: Vzťah medzi rozvojom a migráciou

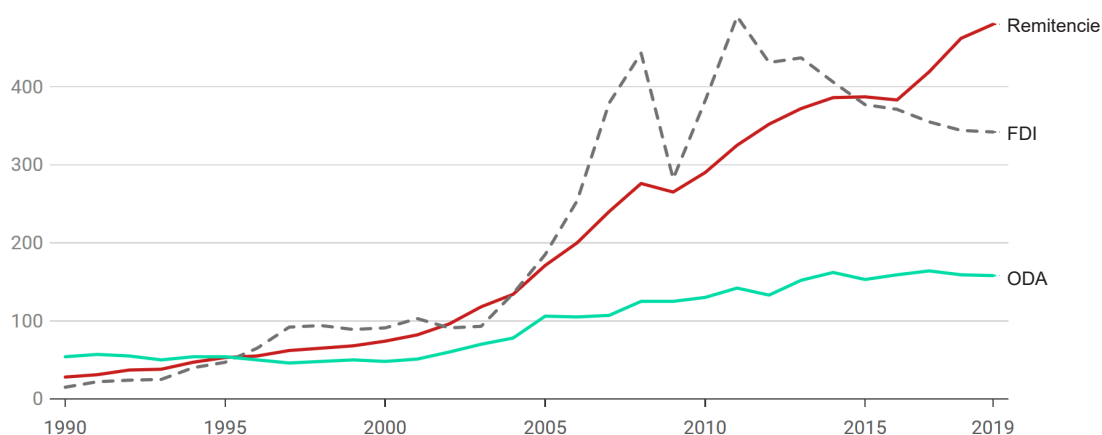
Dzroj: de Haas, H. 2010. *Premeny migrácie: teoretické a empirické skúmanie rozvojových faktorov medzinárodnej migrácie.*

Tento vzťah jasne ukázala štúdia od autora De Haas (2010) a štúdia OECD (2017) o vzťahu a prepojení rozvojovej spolupráce a jej vplyve na migráciu. Ako vidíme na grafe vyššie, tento vzťah má tvar obráteného písmena U. So zvyšujúcim sa rozvojom sa odhadovaný počet ľudí migrujúcich z danej krajiny (z ang. „migrant stock“) začína zvyšovať až do bodu zvratu, kde sa tento počet znižuje, ale stále sa nepribližuje úrovni menej rozvinutých krajín. Ako vieme, je to dlhodobý proces, pretože stále existujú nerovnosti nielen na európskych a afrických kontinentoch, ale aj v rámci eurozóny. Výskum, ktorý uskutočnili Lanati a Thiele v období rokov 2004 až 2014 so zameraním na 25 darcovských krajín a 129 prijímajúcich krajín, tiež dokazuje, že na dosiahnutie dlhodobých cieľov je potrebné prerozdeliť a alokovať pomoc na nemonetárne ciele, ako sú napr. vzdelanie, zdravotníctvo, životné prostredie alebo spoľahlivé štátne inštitúcie. Tento výskum poskytuje jasný dôkaz, že pomoc zameraná na dosahovanie nemonetárnych cieľov môže byť jednou z odpovedí na ciele rozvojovej spolupráce, pretože ovplyvňuje a znižuje emigráciu z krajiny.

Vplyvné remitencie

Existuje aj iný spôsob ovplyvnenia finančnej situácie jednotlivcov žijúcich v darcovských štátoch, a to prostredníctvom remitencií. Remitencie sú stabilným a účelným príjmom, ktorý prináša krajinám globálneho Juhu vyššie sumy externých financií v porovnaní s oficiálnou rozvojovou spoluprácou a priamymi zahraničnými investíciami, ako vidíme v nižšie uvedenom grafe.

GRAF 2: Remitencie v porovnaní s ODA a FDI

FDI – priame zahraničné investície (Foreign Direct Investment). ODA – oficiálna rozvojová spolupráca (Official Development Assistance). Uvedené dáta pre rok 2018 vychádzajú z odhadov, údaje pre rok 2019 z prognóz.

Zdroj: Barne, D. Pirlea, F. 2019. Globálne znalostné partnerstvo v oblasti migrácie a rozvoja (KNOMAD)

Migračné remitencie sú významným príjmom domovských krajín migrujúcich ľudí. Názory na negatívne a pozitívne dopady remitencií sa líšia od výskumníka k výskumníkovi. Napríklad autori ako Stojanov a Strielkowski (2013) predpokladajú, že remitencie majú väčší vplyv na zvýšenie HDP na obyvateľa ako zahraničná pomoc. Glystos (2002) má odlišný názor a predpokladá, že remitencie majú negatívne aj pozitívne dopady na domáce krajiny. Faktom je, že v niektorých prípadoch môžu remitencie dosahovať jednu tretinu až jednu polovicu národného dôchodku, čo je prípad krajín ako napr. Libéria alebo Tadžikistan. Remitencie sa odosielať priamo akoby od jednotlivca k jednotlivcovi a sú to v zásade osobné finančné prostriedky, preto vlády nemôžu zasahovať do toku, investícií a mŕňania týchto peňazí (Barne, Florina, 2019). Pozitívnym dopadom remitencií je, že sú relatívne stabilné a dlhodobé v porovnaní s rozsiahlymi rozvojovými projektmi, ktorých ciele a zameranie sa často menia. Na druhej strane, keďže ide o transakciu medzi jednotlivcami, tieto financie sa zvyčajne míňajú na potreby dennej spotreby, ako sú jedlo, oblečenie, splácanie dlhov, a teda nemajú žiadny investičný potenciál. To sa však mení najmä v krajinách Latinskej Ameriky a Ázie, kde sa tieto finančné prostriedky viac vynakladajú na vzdelávanie, malé podnikanie alebo iné dlhodobé ciele. Navyše, sieť remitencií, ktorá sa vytvára medzi darcovskými a prijímajúcimi krajinami, ako aj bilaterálne kontakty vytvorené humanitárnou pomocou a rozvojovou spoluprácou, ponúkajú prijímajúcej krajine cenné informácie o darcovskej krajine. Implementácia rozvojových a humanitárnych projektov a dostatočná informovanosť znamenajú nižšie transakčné náklady pre migrantov, čo má pozitívny vplyv na migráciu. V tomto prípade stúpa legálna migrácia, je kontrolovanejšia. Tým, že migrant prichádza do krajiny, o ktorej má informácie a často v nej už má nejaké zázemie, je aj bezpečnejšia.

Humanitárny militarizmus

Vzťah medzi kontrolou migrácie a humanitárnou pomocou a rozvojovou spoluprácou sa v súčasnosti zvyšuje v dôsledku nemožnosti kontrolovať migráciu do európskych štátov. Nové stratégie, ktoré idú „ruka v ruke“ s humanitárnymi a rozvojovými prioritami, vytvorili tzv. humanitárne hranice (De Lauri, 2018). Humanitárne hranice sa zameriavajú na kontrolu migrácie mimo územia jednotlivých členských štátov a podporujú tieto hranice finančnými, technickými a ľudskými zdrojmi. To viedlo Európu k vytvoreniu viacerých hraničných bariér, záchytných stredísk a útulkov, ale tiež k zintenzívnenej námornej a hraničnej kontrole a deportáciám. Vzťah medzi humanitárnymi a hliadkovými pátraniami vedie k dynamickému modelu nazvanému humanitárny militarizmus, ktorý umožňuje prekrývanie pátracích a policajných operácií. Ako príklad takéhoto humanitárneho militarizmu slúži výstavba hranice medzi Bulharskom a Tureckom v snahe zastaviť migráciu. Hranice a ploty však často spôsobia presídlenie migrantov medzi hranice, čo má za následok, že mnohí migranti uviaznu medzi turecko-gréckou a bulharsko-tureckou hranicou. Sekuritizácia politiky EÚ v súčasnosti vedie ku kriminalizácii migrantov, čo ich tlačí do pozície stať sa zraniteľnou pracovnou silou. V Európe sa značne rozšíril negatívny naratív o migrantoch, ktorí sú často vnímaní ako kriminálnici a teroristi. Aj keď mnohí z nich majú vzdelanie, sú nútení pracovať ako nízkokvalifikovaná pracovná sila najmä kvôli postojom verejnosti.

Odlišný prístup

Ako uvádzame na začiatku článku, niektoré krajiny počas migračnej krízy nespolupracovali s ostatnými členskými štátmi EÚ úplne podľa očakávaní. Vyšehradské krajiny, ktoré predtým patrili medzi stúpcov spoločnej európskej politiky a snažili sa „zapadnúť“ medzi väčších hráčov na európskej úrovni, v roku 2015 výrazne zmenili svoj postoj. Tieto krajiny, ktoré nemajú vplyv na formovanie politiky na európskej úrovni, sa stali súdržnou skupinou, ktorú už bolo potrebné zohľadniť. Vo všeobecnosti bolo prekvapujúce, že štáty, ktoré najviac bojovali proti prijatiu utečencov do Európskej únie, boli práve tie, ktoré ešte donedávna prispievali k významnému nárastu migrácie smerom do západnej Európy.

Migračná politika EÚ do veľkej miery ovplyvnila migračnú politiku Slovenskej republiky, ktorá sa usilovala o dosiahnutie spoločných cieľov definovaných úniou. Zaujímavým faktom je, že aj keď bola Slovenská republika jedným zo štátov, ktoré odmietli kvóty, pri predsedaní Rade Európskej únie ako jednu zo svojich priorit definovala práve udržateľnú migračnú a azylovú politiku s cieľom konsolidovať azylové systémy a tiež harmonizovať ochranu vonkajších schengenských hraníc. Migrácia sa stala „horúcou“ témou po vyhlásení povinných kvót. Politické strany, ktoré sa pripravovali na blížiacu sa voľbu, sa riadili prieskumami verejnej mienky. Tie preukázali vysoko negatívne postoje spoločnosti voči migrantom. Jednou z kľúčových figúr tohto „nenávisťného“ hnutia bol bezpochyby bývalý predseda vlády Slovenskej republiky Robert Fico. Medzi jeho vyjadrenia patria napríklad aj vety ako: „*Monitorujeme každého jedného moslima na Slovensku*“ alebo „*Islam nemá na Slovensku miesto*“. Táto stratégia sa vyplatila vedúcej strane iba čiastočne. Keďže slovenská verejnosť nebola priamo ovplyvnená migračnou krízou, neustále opakovaná protiutečenecká rétorika pred voľbami ľudí začala unavovať. Jeden z nepríjemných výsledkov agresívnej rétoriky bol, že ovplyvnila hlasovanie voličov natoľko, že sa v roku 2016 do slovenského parlamentu prvýkrát dostala aj fašistická strana ĽSNS (Cuprik, 2016). Po voľbách sa téma migračnej

krízy na Slovensku nikdy nedostala do popredia v rovnakej intenzite ako pred voľbami. Aj keď jedným z hlavných bodov rétoriky mnohých politikov bolo to, že problém migrácie by sa mal riešiť v krajinách pôvodu, faktom je, že Slovenská republika je na chvoste donorských krajín v objeme ODA (iba 0,13 % HND, zatiaľ čo priemer je 0,32 % HND) (Euractiv, 2016). To dokazuje nielen, že všetky „drámy“ o migračnej kríze a jej bezpečnostných a ekonomických hrozbách pre Slovensko boli iba témou zacielenou na voličov, ale aj to, že podpora krajín pôvodu sa neberie vážne, zohľadňujúc viac obchod a hospodárstvo ako rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc.

Záver

Pokiaľ ide o rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc, je známe, že ODA v posledných rokoch stagnuje. Aj keď sa percento pomaly zvyšuje, pri súčasných 0,13 % HND v prípade Slovenskej republiky bude do roku 2030 ťažké dosiahnuť 0,33 % HND (MZV, 2020). Značná výška prostriedkov v rámci humanitárnej pomoci je alokovaná na pomoc pre osoby postihnuté konfliktom a tiež na zmiernenie príchodu utečencov do Európy.

Jedným z ďalších rizík, ktoré môžu ovplyvniť súčasnú a budúcu podobu ODA je prezidentúra Donalda Trumpa a Brexit. Obe skutočnosti môžu spôsobiť, že sa ODA stane ešte závislejšou od Európskej únie, ktorá je už teraz hlavným donorom. Pri súčasnom náraste extrémistických a krajne pravicových strán v celej Európe, môže byť takýto vzťah vnímaný spoločnosťou veľmi negatívne. Európska únia sa tiež začína zameriavať hlavne na fungovanie humanitárnych hraníc, čím bráni utečencom a migrantom prechádzať cez európske hranice. Aj keď Európska únia v roku 2015 prijala Agendu OSN pre trvalo udržateľný rozvoj 2030 a Ciele trvalo udržateľného rozvoja s cieľom „nikoho neponechať pozadu“, panika vyvolaná migračnou krízou viedla k mnohým krokom späť v rozvojovej spolupráci a aj v oblasti kontroly migrácie. Prepojenie medzi týmito dvoma oblasťami je jasné, no chýbajú údaje, výskum a dôkazy o tom, do akej miery každý segment humanitárnej pomoci alebo rozvojovej spolupráce pozitívne alebo negatívne vplýva na migráciu do Európy. Môžeme iba predpokladať, že vo veľmi blízkej budúcnosti budeme musieť rýchlo zodpovedať otázky týkajúce sa charakteru a predikcií migrácie smerujúcej do Európy.

Zoznam použitej literatúry:

1. Barne, Donna and Pirlea, Florina. "Money sent home by workers now largest source of external financing in low- and middle-income countries (excluding China)" *Data Blog*. July 2, 2019. <https://blogs.worldbank.org/opendata/money-sent-home-workers-now-largest-source-external-financing-low-and-middle-income>
2. Cuprik, Roman. "Fico could be prosecuted for anti-Muslim statements" *Slovak Spectator*. January 12, 2016. <https://spectator.sme.sk/c/20071550/fico-could-be-prosecuted-for-anti-muslim-statements.html>
3. De Haas, Hanns. "Migration transitions: A theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration" International Migration Institute. Accessed February 3, 2020. <https://www.migrationinstitute.org/publications/wp-24-10>
4. De Lauri, Antonio. "Humanitarian borders: The merging of rescue with security and control" *CMI Brief* no. 11 (2018). <https://www.cmi.no/publications/6705-humanitarian-borders>
5. Dennison, Susi. Shoshana, Fine and Gowan, Richard. "False moves: Migration and development aid" *European Council on Foreign Relations*. October 8, 2019. https://www.ecfr.eu/publications/summary/false_moves_migration_and_development_aid
6. Euractiv. "Rozvojová pomoc je presmerovaná na migráciu" *Euractiv*. October 28, 2016. <https://euractiv.sk/section/rozvojova-politika/news/rozvojova-pomoc-je-presmerovana-na-migraciju/>
7. Lanati, Mario and Thiele, Reiner. "The impact of foreign aid on migration revisited" *Cadmus*. Accessed February 12, 2020. https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/46124/MWP_2017_05.pdf?sequence=1
8. Mertanová, Katarína. "Rozvojová pomoc ako riešenie migrácie? Migranti svojim krajinám posielajú viac" *Euractiv*. January 3, 2018. <https://euractiv.sk/section/rozvojova-politika/news/rozvojova-pomoc-ako-riesenie-migracie-migranti-svojim-krajinam-posielaju-viac/>
9. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. "Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023" Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Accessed February 1, 2020. https://www.slovakaid.sk/sites/default/files/strednodoba_strategia_rozvojovej_spoluprace_sr_2019-2023.pdf
10. MINV. "Migračná politika SR s výhľadom do roku 2020" Ministerstvo vnútra SR. Accessed February 2, 2020. https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/migracna_politika.pdf
11. Murínová, Jana. "Rozvojová pomoc sa môže realizovať efektívnejšie" *Prohuman*. September 20, 2012. <https://www.prohuman.sk/rozvojova-pomoc/rozvojova-pomoc-sa-moze-realizovat-efektivnejsie>
12. MZV. "Rozvojová politika SR". Accessed February 12, 2020. https://www.mzv.sk/zahranicna-politika/slovenska_rozvojova_spolupraca-rozvojova_politika_sr

Rozvojová spolupráca a jej vplyv na priebeh migrácie

13. Pontis. "Môže byť migrácia užitočná pre rozvoj?" *Pontis Digest*. no. 1 (2016). <https://www.nadaciapontis.sk/data/files/Pontis%20Digest%202016-01.pdf>
14. Siegel, Melissa. "Throwing development money at the 'migration problem' – is it completely misguided?" Accessed February 15, 2020. <https://www.merit.unu.edu/throwing-development-money-at-the-migration-problem-is-it-completely-misguided/>
15. Thiele, Rainer. "Development aid alone will not reduce migration" Kiel Institute for the World Economy. Accessed February 20, 2020. <https://www.ifw-kiel.de/publications/media-information/2019/development-aid-alone-will-not-reduce-migration/>
16. Viglašová, Mária. "Slovensko je stále málo aktívne v rozvojovej pomoci a stavia sa neúprimne k riešeniu príčin migrácie" *Denník N*. January 12, 2020. <https://dennikn.sk/blog/1711973/slovensko-je-stale-malo-aktivne-v-rozvojovej-pomoci-a-stavia-sa-neuprimne-k-rieseniu-pricin-migracie/>

Ambrella

Platforma rozvojových organizácií - Ambrella

Miletičova 7, 821 08 Bratislava

e-mail: info@ambrella.org

www.ambrella.org

Tento projekt je financovaný
z prostriedkov Európskej únie

Tento dokument vznikol za finančnej podpory Európskej únie.
Za obsah tohto dokumentu zodpovedá výlučne Platforma rozvojových organizácií - Ambrella a za žiadnych okolností ho nemožno považovať za názor Európskej únie.

Dokument je publikovaný v rámci projektu „SDGs and Migration – Multipliers and Journalists Addressing Decision Makers and Citizens in the EU“, ktorý sa realizuje vďaka programu Európskej únie pre vzdelávanie a zvyšovanie povedomia (Development Education and Awareness Raising – DEAR).